

امراة خانودة

بارويکرد آسيب شناسي فرهنگي
از زن وشوهری تا تربيت فرزندان
ابراهيم اصلانر

جلد اول

۱۳۹۶/۵/۲

سرشناسه: لائی، ابراهیم ۱۳۴۳ | عنوان و نام پدیدآور: خانواده ایرانی: با رویکرد آسیب‌شناسی فرهنگی از زن و مرد و تربیت فرزندان / ابراهیم اصلانی. | مشخصات نشر: تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۹۶ | مشخصات ظاهری: ج ۲. | فروست: انتشارات انجمن اولیا و مربیان: ۲۸۲ | شابک: ج ۱: ۵-۲۷-۴۵۱۳-۹۶۴ | وضعیت فهرست نویسی: فیبا | یادداشت: کتابنامه، یادداشت: نمایه. | موضوع: -- خانواده‌ها-ایران | موضوع: Families | موضوع: روابط زن و مرد | موضوع: Man-woman relationships | موضوع: زندگی | موضوع: Marriage | موضوع: تربیت خانوادگی | موضوع: Domestic education* | موضوع: رفتار والدین | موضوع: Parenting | شناسه افزوده: انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی ایران. انتشارات*** | شماره ثبت: ۱۳۹۷ خ ۲۵۴ الف/۴/HQ۶۶۶ | رده بندی دیویی: ۸۵۰۹۵۵ / ۳۰۶ | شماره کتابخانه ملی: ۵۴۸۲۱۰۰

انتشارات انجمن اولیا و مربیان
شماره انتشار: ۲۸۲

جلد اول

خانواده ایرانی
اروپا، غرب، شناسی فرهنگی
از زن، شوهر، ناپریست فرزندان

نویسنده: آ. ی. م. د. ل. ا. | گرافیک و صفحه آرایی: علیرضا پورا کبری | ویراستار: ندا اسدی |
آماده سازی: آ. ا. ر. ش. ا. | مورچاپ و توزیع: مدیریت اداری و مالی | ناظر چاپ: کامییز عبدالرحیم زاده کلو |
لیتوگرافی و چاپ و ص. ی. در. ی. ش. ا. | شاب. ۵۰۰-۳۲۷-۴۵۱-۹۶۴-۹۷۸ | تاریخ انتشار: ۱۳۹۷ | چاپ: اول، ۱۳۹۷ |
| ات. ر. ۰۰ | جلد | قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال |

تهران، خیابان سیهید قری، نبش خیابان: سمیه، وزارت آموزش و پرورش، ساختمان شهید علاقمندان
طبقه دهم، انجمن اولیا و مربیان | تلفن: ۸۲۲۸۴۲۷۳ | نمابر: ۸۸۸۳۹۹۶۲
فروشگاه مرکزی: خ. قدس، ابتدای خ. طالقانی، تهران | تلفن: ۸۸۹۵۸۱۷۹ | نمابر: ۸۸۹۵۸۱۹۰
کلیه حقوق محفوظ است.

E-mail: payvand@medu.ir - WebSite: payvand.medu.ir

فهرست مختصر جلد اول | از زن و شوهری تا تربیت فرزندان

سخن ناشر

پیش‌گفتار

بخش اول: خانواده ایرانی و زن و شوهری

فصل ۱- خوشبختی شما مهم‌تر است یا فرزندان؟

فصل ۲- به ما همه زندگی ما نیستند!

فصل ۳- زن و شوهری رنج است یا آرامش؟

فصل ۴- زن و شوهری و عشق

بخش دوم: خانواده ایرانی و پدر و مادری

فصل ۵- فرزند محوری، فرزند داری، فرزندبازاری؟

فصل ۶- والدین بدهکار / فرزندان طلبکار

فصل ۷- پدر و مادرهای غیرقابل تحمل!

فصل ۸- حد و مرز محبت

فصل ۹- آموزه‌های دیروزی؛ کارکردهای امروزی

بخش سوم: خانواده ایرانی و مسائل انگیزشی در تربیت

فصل ۱۰- انگیزش زورکی!

فصل ۱۱- بادکنک‌ها!

فصل ۱۲- تربیت با انگیزه‌های درونی

فصل ۱۳- انگیزه، تفکر، جسارت

بخش چهارم: خانواده ایرانی و مسائل تحصیلی فرزندان

فصل ۱۴- لذت یادگیری را از بچه ها بگیرید

فصل ۱۵- کنترل تحصیلی یا نظارت تحصیلی؟

فصل ۱۶- والدین، امتحانات و رفتارهای خوب و بد

فصل ۱۷- وقتی فرزندان در مدرسه مشکلی دارد

فصل ۱۸- آینده تحصیلی و شغلی فرزندان

جلد دوم: خانواده؛ نیازهای امروز و مسائل فردا

بخش پنجم: خانواده ایرانی و دانش تربیتی نوین

فصل ۱۹- زندگی خوب، خانواده خوب، محیط خوب ساخته می شود

فصل ۲۰- خانواده، اوقات فراغت و بازی مجازی

فصل ۲۱- خانواده و دانش جنسی

فصل ۲۲- خانواده و تربیت شهروند

فصل ۲۳- زندگی را نباید به بازی گرفت!

فصل ۲۴- حرف های خاله خرسه!

فصل ۲۵- بچه های اشرافی!

بخش ششم: خانواده ایرانی و چالش های پیش رو

فصل ۲۶- راه و بی راه خوشبختی

فصل ۲۷- کدام خانواده استاندارد؟

فصل ۲۸- فرهنگ، جامعه و خانواده

فصل ۲۹- مروری بر آسیب شناسی خانواده ایرانی

فصل ۳۰- خانواده ایرانی و چالش های آینده

فهرست تفصیلی جلد اول
از زن و شوهری تا تربیت فرزندان

سخن ناشر | ۱۵

پیش گفتار | ۱۹

بخش اول: خانواده ایرانی و زن و شوهری

فصل ۱- خوشبختی شما مهم تر است یا فرزندان؟ | ۳۱

محدودت ما | ۳۲

شروع یک انحراف | ۳۳

خوشبختی چیست؟ | ۳۴

بدهکار نشوید | ۳۶

دنبال بویایی باشید | ۳۷

چرا ازدواج کرده اید؟ | ۳۷

زن و شوهری را احیا کنید | ۳۹

فصل ۲- بچه ها همه زندگی ما نیستند! | ۴۳

چرا فکر می کنیم بچه ها همه زندگی ما هستند؟ | ۴۴

بچه ها چقدر مهم اند؟ | ۴۵

بچه ها شیرینی زندگی اند | ۴۶

بچه ها زندگی خود را دارند | ۴۷

فصل ۳- زن و شوهری رنج است یا آرامش؟ | ۴۹

به راستی زن و شوهری رنج است یا آرامش؟ | ۵۰

زن و شوهری بر باد رفته! | ۵۲

فصل ۴- زن و شوهری و عشق | ۵۷

عشق؛ آهسته و پیوسته | ۵۸

عشق، اول می آید یا بعداً | ۶۰

خودت کجایی؟! | ۶۱

بخش دوم: خانواده ایرانی و پدر و مادری

فصل ۵- فرزندمحوری، فرزندسالاری یا فرزندبزاری؟! | ۶۷

چه اتفاقی افتاده است؟! | ۶۸

پنه کسی می گوید فرزندمحوری؟! | ۶۹

نه فرزند، حوری، نه فرزندسالاری | ۷۰

چرا فرزندبازی؟! | ۷۳

فصل ۶- والدین بدهکار/ فرزندان طلبکار | ۷۹

راهی که به بن بست می رسد | ۸۰

نتایج یک تفکر اشتباه | ۸۱

جدول ۱. نمونه هایی از ویرانی های خانواده فرزندبازار و خانواده منطقی | ۸۵

فصل ۷- پدر و مادرهای غیرقابل تحمل | ۸۷

خانواده ایستا/ خانواده پویا | ۸۸

بیا باید خودمان را ارزیابی کنیم | ۹۰

جدول ۲. مقایسه بعضی از ویژگی های خانواده های پویا و خانواده های ایستا | ۹۱

نقش مادر؛ نقش پدر | ۹۴

فصل ۸- حد و مرز محبت | ۹۷

تأملی بر آثار و خطرات وابستگی های عاطفی شدید | ۹۸

محبت بیش از حد | ۹۹

نمونه یابی | ۱۰۲

شدیدترین محبت | ۱۰۴

مراقب و آینده نگرا | ۱۰۵

فصل ۹- آموزه های دیروزی؛ کارکردهای امروزی | ۱۰۷

کدام نسل موفق تر عمل کرده است؟ | ۱۰۹

جدول ۳: مقایسه ای بین روش های تربیتی والدین نسل دیروز و امروز | ۱۱۱
درس هایی از گذشته | ۱۱۲

تعریف مشخصی از تربیت داشته باشید | ۱۱۳

هدف اصلی خود از تربیت را بازبینی کنید | ۱۱۳

گاهی لازم است کوتاه نیایید | ۱۱۳

برای تزلزل ها چاره اندیشی کنید | ۱۱۴

فردان مستقل تربیت کنید | ۱۱۴

فرصتی برای آدم شدن نیست! | ۱۱۴

آدم شدن یعنی چه؟! | ۱۱۶

آدم ها بی هدف! | ۱۱۷

«آدم شدن» چیست؟! | ۱۱۸

تربیت ایجاب می کند تربیت دلبی | ۱۱۹

تربیت مبتنی بر آرزو نیست، دینی | ۱۲۰

بخش سوم: خانواده ایرانی و مسائل اثباتی در تربیت

فصل ۱۰- انگیزش زورکی! | ۱۲۵

تحلیلی بر روش های انگیزشی | ۱۲۶

چرا انگیزش زورکی؟! | ۱۲۷

ابزارهای انگیزشی ما | ۱۲۹

فصل ۱۱- بادکنک ها! | ۱۳۷

انگیزش در عمل | ۱۳۸

پهلوان پنبه ها! | ۱۴۰

عوارض تربیت بادکنکی | ۱۴۱

بالندگی آری؛ بادکنک نه! | ۱۴۴

فصل ۱۲- تربیت با انگیزه های درونی | ۱۴۷

چرا هل می دهیم؟! | ۱۴۸

موتور انگیزش درونی را روشن کنید! | ۱۴۸

فرزندان را بشناسید | ۱۴۸

بدبینانه رفتار نکنید | ۱۴۹

فرزندان را به جایزه و پاداش عادت ندهید | ۱۵۰

از تأییدهای کلامی استفاده کنید | ۱۵۰

به رفاه، مثبت اهمیت بیشتری بدهید | ۱۵۱

به فرزندان فرصت، از وجود بدهید | ۱۵۱

زیاد دخالت نکنید | ۱۵۲

مقایسه نکنید | ۱۵۲

صبر و حوصله داشته باشید | ۱۵۳

آگاهی های خود را افزایش دهید | ۱۵۴

فصل ۱۳- انگیزه، تفکر، جسارت | ۱۵۵

کودکان ما به چه آموزه هایی نیاز دارند | ۱۵۶

آن چه می گویند... | ۱۵۶

موضوع های بورسی | ۱۵۸

راه های جدید و آسان | ۱۵۹

اولویت های تربیت | ۱۶۰

تقویت های انگیزشی | ۱۶۰

آموزش و روش های تفکر | ۱۶۲

جسارت ورزی | ۱۶۲

به سوی تربیت آسان | ۱۶۳

بخش چهارم: خانواده ایرانی و مسائل تحصیلی فرزندان

فصل ۱۴- لذت یادگیری را از بچه ها نگیرید | ۱۶۹

چرا یادگیری مهم است؟ | ۱۷۱

یادگیری يك لذت است | ۱۷۲

فرصت لذت بردن از یادگیری | ۱۷۳

اجبار، لذت را از بین می برد | ۱۷۴

نگاه جدید به یادگیری | ۱۷۴

یادگیری و خانواده | ۱۷۵

نقش مادران در یادگیری | ۱۷۸

نقش پدران در یادگیری | ۱۸۱

فصل ۵ - ۲ - ۱. کنترل تحصیلی یا نظارت تحصیلی؟ | ۱۸۵

آیا هر همیشه جواب می دهد؟ | ۱۸۶

والدین زورگو! | ۱۸۷

کنترل تحصیلی؟ | ۱۸۸

آثار روس ها بر کنترلی | ۱۹۰

خشت اول | ۱۹۱

نظارت، نه کنترل | ۱۹۱

بهترین رفتار تحصیلی والدین | ۱۹۲

تغییر رفتار از کنترل به نظارت | ۱۹۳

روش های مطالعه و برنامه ریزی | ۱۹۱

سهم مدرسه؛ سهم والدین | ۱۹۶

جدول ۴. مقایسه رفتارهای کنترلی با رفتارهای حمایتی والدین در مسائل

تحصیلی فرزندان | ۱۹۹

فصل ۱۶ - والدین، امتحانات و رفتارهای خوب و بد | ۲۰۳

دردسرهای امتحان! | ۲۰۴

اگر فرزندان خودشان کارهایش را انجام می دهد | ۲۰۵

اگر فرزندان نیمه مستقل است | ۲۰۶

اگر فرزندان به امتحانات اهمیت نمی دهد | ۲۰۷

رفتارهای بد | ۲۰۹

رفتارهای خوب | ۲۱۱

روز کارنامه | ۲۱۳

بلای بیست | ۲۱۴

فصل ۱۷- وقتی فرزندان در مدرسه مشکلی دارد | ۲۱۹

تنش هایی در مدرسه | ۲۲۰

اول: آمادگی برای پذیرش مشکل | ۲۲۱

دوم: آمادگی برای همه شرایط | ۲۲۱

سوم: داشتن نگرش اصلاحی | ۲۲۲

چهارم: نقش متصفانه | ۲۲۲

شاید رای فرزندان شما هم اتفاق بیافتد... | ۲۲۴

۱. مشکل با دانش آموزان دیگر | ۲۲۴

۲. مشکل با معلم | ۲۲۴

۳. مشکل با عوامل مدرسه | ۲۲۵

۴. مشکل با قوانین انضباطی مدرسه | ۲۲۶

فصل ۱۸- آینده تحصیلی و شغلی فرزندان | ۲۲۹

داستانی قدیمی! | ۲۳۰

نگاه رسمی تر | ۲۳۱

گیر کردیم! | ۲۳۲

نظام جامع تحصیلی و شغلی | ۲۳۳

شما هم واقع بین باشید | ۲۳۶

پیمان نامه ای با خودم | ۲۳۹

منابع (جلد اول و دوم) | ۲۴۲

آثار دیگر نویسنده | ۲۴۴

پیش‌گفتار

این کتاب تحلیلی فرهنگی و آسیب‌شناسانه از مسائل جاری خانواده ایرانی و چالش‌های فراروی آن است. زندگی همه ما در بستری فرهنگی شکل می‌گیرد و بدون شناخت ریزگی‌های فرهنگی هر جامعه، بحث درباره بهداشت روانی، بهینه‌سازی شرایط زندگی، زناشویی، تربیت، توسعه ارتباط‌های انسانی، مهارت‌های زندگی و ... راه به جایی نخواهد برد.

«خانواده ایرانی» نیز از فرهنگ جامعه تأثیر می‌پذیرد و البته بر آن تأثیر هم می‌گذارد. ویژگی‌های خاص دنیای امروز که شاخص‌ترین آن، توسعه اطلاعات و ارتباطات است، ایجاد می‌کند که برای استفاده از روش‌های تدافعی و انفعالی در برابر پدیده‌های فرهنگی، با شناختی من‌الحقی و آگاهانه از فرهنگ و هویت ملی، به استقبال فرهنگ‌های دیگر برویم.

مطالب این کتاب با رویکرد «آسیب‌شناسی فرهنگی» نوشته شده است تا:

۱. با شناخت آفت‌ها و عیب‌های مان در رفتارهای فردی و منش اجتماعی، به اصلاح نگرش‌ها و کردارهای مان بپردازیم و بدانیم که بدون طی این مسیر، در مشکلات مان، درجا خواهیم زد؛

۲. واقع‌بین و منطقی باشیم و به جای یافتن نسخه‌ها و راه‌حل‌های فوری و مقطعی، به بنیان‌های فرهنگی مسائل نیز توجه کنیم؛

۳. فرهنگی بیاندیشیم. هر نوع اصلاح نگرش و رفتار و هم‌چنین تلاش برای تقویت هویت فرهنگی، به ارتقا و اعتلای فرهنگ جامعه کمک خواهد کرد.
پس، با این نگاه کتاب را بخوانید که مطالب آن، مبتنی بر آموزه‌های علمی در

حوزه روان‌شناسی و آمیخته با تحلیل‌های فرهنگی است. شاید پرسید مبنای این تحلیل‌های فرهنگی چیست؟ برای پاسخ این سؤال، امیدوارم توضیح زیر کافی باشد.

«روان‌کاوی فرهنگ عامه» یکی از کتاب‌هایی است که به تحلیل مواردی از احساسات و علایق عمومی و موضوعاتی از این قبیل می‌پردازد: چرا فوتبال تا به این حد، پرطرفدار است؟ جایگاه اتومبیل در فرهنگ مدرن چیست؟ ولع خرید کالا از کجا ناشی می‌شود و چرا زرق‌وبرق کالاهای جدید برای ما این چنین فریبنده است؟ آگهی‌های تجاری با توسل به کدام تدابیر، بر ما اثر می‌گذارند؟ شگفتی و انان به موسیقی پاپ، ریشه در چه عوامل ناپیدایی دارد؟

نویسندگان فصل دوم، سعی می‌کند روش تحقیق خودش را برای این کتاب که تحلیلی از فرهنگ عامه است، توضیح دهد و تبیین کند که این بررسی‌ها چگونه انجام شده است. او از «الگ» برای این کار بهره می‌گیرد که به اختصار می‌آورم:

«اول - پژوهش؛ گد» اصطلاح پژوهش برای این نوع مطالعه به کار می‌رود. تنوع مجموعه روش‌های پژوهشی که امروزه در علوم انسانی و اجتماعی متداول هستند، بیش از تصورات معمول است. روش‌های پژوهش کیفی متعددی وجود دارند که مبنای آن‌ها تحلیل انواع متون، شواهد، به دست آمده از راه مشاهده و مصاحبه است. این روش‌های پژوهش، همپوشانی دارند و هم این‌که از ظرایف خاصی برخوردارند و برخی از آن‌ها با درمان بالینی و اهداف مشترکی دارند.

دوم - نظریه؛ راه دیگری برای حل مشکل، این است که کاری را که انجام می‌دهیم، پژوهشی درباره نظریه بنامیم تا از این طریق، برای پرداختن به هر موضوع دل‌خواهی، آزاد باشیم.

سوم - قیاس‌های بالینی؛ تحلیل روان‌کاوانه فرهنگ را می‌توانیم با تحلیل روان‌کاوانه بیماران قیاس‌پذیر بدانیم. تحلیل بالینی و تحلیل فرهنگی از چند جهت به یکدیگر شباهت دارند. هر دوی این تحلیل‌ها معانی ناخودآگاه زندگانی روزمره را مورد کاوش قرار می‌دهند. دومین وجه مشترک، سبک بررسی‌های

روان‌کاوانه است که تا حد زیادی مبتنی بر استفاده از تجربه است. پژوهشگران فرهنگ می‌کوشند آن مشکل فرهنگی‌ای را که تحت بررسی دارند، در چارچوب سوابقش دریابند و آگاهی موجود در فرهنگ را درباره آن ارتقا دهند تا مشکل شناخته و تا حدودی مهار شود.

چهارم - نقد؛ در بعضی زمینه‌ها، شاید بتوان بررسی‌های روان‌کاوانه فرهنگ را با حوزه‌هایی که روان‌کاوی از دیرباز در آن‌ها اعمال شده است، مانند نقد ادبی، هم‌راستا ساخت. اگر نقد را به کارگیری قریحه یا شیوه‌ای از احساس کردن، تعریف کنیم، آن‌گاه می‌توانیم مطالعه روان‌کاوانه فرهنگ و جامعه را کلاً نوعی نقد بدانیم و کسی که چنین کاری می‌کند را منتقد اجتماعی یا فرهنگی بنامیم (ریچاردز، ترجمه پاینده، ۱۳۸۲ - ص ۳۶ تا ۵۰).

کتابی هم که در دست داریم، تحلیلی فرهنگی و آسیب‌شناسانه از مسائل و چالش‌های خانواده ایرانی است. من سال‌ها تدریس کرده‌ام، از دبستان تا دانشگاه؛ سال‌ها کار مشاوره‌ای انجام داده‌ام؛ در فعالیت‌های اجتماعی گوناگونی مشارکت داشته‌ام؛ کتاب‌هایی در زمینه‌های روان‌شناسی، مشاوره و خانواده نوشته‌ام؛ مقالات منتشر شده زیادی دارم. راین توفیق را داشته‌ام که همیشه بین مردم و در ارتباط مستمر با آنان باشم. علاوه بر رویکرد نقد و تحلیل‌گری که همیشه داشته‌ام، رشته تحصیلی‌ام یعنی روان‌شناسی، مهارت «مشاهده» را در من تقویت کرده است و یاد گرفته‌ام نسبت به آن چه که به عنوان من و محیط زندگی‌ام می‌گذرد، حساسیت داشته باشم. در مجموع، تصویری که با سوابق و تجاربی که در زمینه‌های تخصصی کار خودم دارم، اجازه داشته باشم، نقد، بررسی و تحلیل فرهنگ و جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنم، بپردازم.

کتاب حاضر، ویرایش دوم کتاب قبلی من با عنوان «خانواده ایرانی» است. ویرایش جدید کتاب، با تجدیدنظر و اضافات کامل ارائه می‌شود. بسیاری از فصل‌ها تغییر یافته‌اند و به‌ویژه آن‌که هر فصل با یک تجربه مشاوره‌ای، خاطره

یا نکته‌ای خاص آغاز شده تا موضوع برای خواننده ملموس تر باشد. فصل‌های جدیدی هم به کتاب افزوده شده‌اند، به طوری که حجم صفحات به نسبت کتاب قبلی، تا دو برابر افزایش یافته است.

کل کتاب در ۶ بخش و ۳۰ فصل تنظیم شده است. ضمن آن‌که در روند عمومی مطالب، آسیب‌شناسی فرهنگی را می‌بینید، بخش ششم کتاب، به طور مشخص به آسیب‌شناسی و بیان چالش‌ها اختصاص یافته است.

بنا به دلایلی و با مشورت ناشر، تصمیم گرفتیم کتاب در دو جلد ارائه شود. جلد اول (بخش‌های ۱ تا ۴) با عنوان «از زن و شوهری تا تربیت فرزندان»، به موضوعات ایج و کاربردی در خانواده‌ها اختصاص دارد. جلد دوم (بخش‌های ۵ و ۶) با عنوان «خانواده؛ نیازهای امروز و مسائل فردا» هم به موضوعات کاربردی پرداخته است. ما موضوعاتی که یا به ضعف دانش تربیتی والدین مربوط است و یا باید آن‌ها را در چارچوب کاستی‌های فرهنگ عمومی تحلیل و چاره‌جویی کرد. اگر چه مطالب مطرح می‌تواند به تنهایی قابل استفاده و کاربرد باشد، ولی توصیه جدی من مقایسه در دو جلد است. اطمینان دارم که هر یک از بخش‌ها و فصل‌های این کتاب، دیدگاه‌های جدید و متفاوتی را ایجاد و تقویت خواهد کرد یا در اصلاح و تغییر نگرش و رفتارهای پیشین، مؤثر خواهد بود. جلد اول، شامل بخش‌های ۱ تا ۴ است که هر بخش به اختصار معرفی می‌کنم.

موضوع بخش اول، «خانواده ایرانی و زن و شوهری» است. زن و شوهری، اساس زندگی زن‌اشویی است و همه مسائل دیگر مانند: فرزندآوری، فرزندپروری، تربیت، ارتباط با فامیل، پیوندهای خانوادگی و غیره، به تبع اهمیت می‌یابند. اما در فرهنگ ما، به دلایلی که در این کتاب خواهید خواند، زن و شوهری مورد بی‌مهری و غفلت قرار گرفته است، به خصوص آن‌که با تولد فرزندان و اهمیت یافتن مسائل آن‌ها، به طور معمول، مادر و پدری، جای زن و شوهری را می‌گیرد. به این ترتیب از نظر من، ضروری است که مباحث مربوط به خانواده ایرانی با زن و شوهری آغاز شود. احیای جایگاه زن و شوهری، اولین گام در اصلاح

نگرش‌ها و رفتارهای اشتباه زناشویی و تربیتی است.

تصورات نادرست زیادی در فرهنگ ما درباره زن و شوهری وجود دارند که بعضی از آن‌ها، حتی اگر جنبه شوخی نیز داشته باشند، در نگاهی گسترده و کلان، آسیب‌های فرهنگی محسوب می‌شوند. بارزترین نمونه این خطاها، تفسیر معنا و مفهوم زندگی، با بود و نبود فرزندان است. زن و شوهری که تصور می‌کنند همه زندگی‌شان در وجود فرزندان خلاصه می‌شود، عشق زناشویی که هسته مرکزی زندگی خانوادگی است را نادیده گرفته‌اند.

امید داریم مطالب این بخش، به همه زن و شوهرهای ایرانی در اصلاح نگرش‌های‌شان کمک کند و باعث تقویت و احیای جایگاه زن و شوهری بین خانواده‌ها شود.

موضوع بخش دوم «خانواده ابائی و پدر و مادری» است. پدر و مادری وظیفه‌ای خطیر و حساس است. ما این وظیفه زمانی به درستی ایفا خواهد شد که نگاهی منطقی به آن داشته باشیم. این بخش از کتاب به شما کمک می‌کند تا با بازبینی و تحلیل آن چه که در خانواده‌های ایرانی وجود دارد، به روش‌ها و راهکارهایی درست و منطقی در پدر و مادران دست یابید.

بدون شناخت آفت‌ها و خطاهای رایج در فرزند روستی، تربیت، دستیابی به روش‌های مؤثر، کار سختی خواهد بود. والدین ما باید حدود هر رفتاری را بشناسند تا دچار افراط و تفریط نشوند. همان‌گونه که کم، به بی‌جهت، به بیش، نوعی نادیده گرفتن حقوق آنان است، گاهی افراط در محبت نیز، رفتاری مضمی تلقی شده و مشکل‌ساز خواهد بود.

مفاهیمی مانند فرزندسالاری و فرزندمحوری، آن قدر برای ما تکرار شده‌اند که واقعاً تصور می‌کنیم همه چیز به نفع بی‌جهت‌هاست. از نگاه من، تلقی فرزندسالاری از وضع موجود، اشتباه است و باید با جست‌وجوی ریشه‌های چنین خطایی، درصدد اصلاح نگرش‌ها و رفتارهای مان برآییم.

قصد من در این بخش، ارائه توصیه‌های صرف برای رفتار با فرزندان نبوده

است، چرا که اعتقاد دارم خانواده‌های ایرانی در مرحله‌ای قرار دارند که ابتدا باید آسیب‌ها را بشناسند و بدون گذر از این مرحله، امکان به‌کارگیری روش‌های علمی میسر نخواهد بود. امیدوارم با چنین نگاهی، در تربیت موفق تر عمل کنید.

موضوع بخش سوم، «خانواده ایرانی و مسائل انگیزشی در تربیت» است. انگیزش از مهم‌ترین مسائل انسانی است و در همه موقعیت‌های انسانی از جمله خانواده، موضوعی بسیار جدی تلقی می‌شود. بسیاری از تلاش‌های تربیتی والدین، معطوف به برانگیختن و تقویت انگیزه‌های فرزندان است. به دلیل ضعف دانش و فنون تربیتی والدین، که خود آسیبی جدی در مسائل تربیتی محسوب می‌شود، در رفتارهای انگیزشی آنان هم، اشتباهات رایج زیاد است. همان‌طور که در بحث بخش‌های قبلی کتاب، در این بخش هم با رویکردی مبتنی بر آشنایی با سبک‌های فرهنگی به بازنگری خانواده و مسایل انگیزشی پرداخته‌ام. اصلی‌ترین نکته‌ای که من بر روی آن تأکید دارم، اصرار نابجای خانواده‌های ایرانی بر استفاده از انگیزش بیرونی است. مطالعه این بخش، متوجه خواهید شد که تمرکز صرف بر تحریک و تقویت انگیزه‌های بیرونی و نادیده گرفتن انگیزه‌های درونی، چه عواقب و آثار نامطلوب فردی را اجتناب ناپذیر دارد.

تغییر جهت والدین و مدارس ایرانی، از تحریک و تقویت انگیزش بیرونی به سمت انگیزش درونی، یک رویداد و در واقع تحول فرهنگی عظیم خواهد بود که آرزو دارم زمینه‌ها و نشانه‌های آن، هرچه زودتر در دسترس ما قرار گیرد.

کودکان ما به چه چیزهایی نیاز دارند؟ والدین و معلمان چه آموزه‌هایی را به فرزندان منتقل کنند؟ آیا انگیزه را به زور می‌توان ایجاد کرد؟ امیدوارم پاسخ این سؤال‌ها و موارد مشابه را در بخش سوم بیابید.

موضوع بخش چهارم، «خانواده ایرانی و مسائل تحصیلی فرزندان» است. به نظر می‌آید نگاه والدین و مدارس ایرانی به درس و تحصیل بسیار یک‌طرفه و محدود است. کمتر کسی به این نکته می‌اندیشد که درس خواندن باید اولویت چندم زندگی باشد؟ و چرا؟ فقط این نکته در ذهن عموم جا افتاده است که

درس خواندن مهم است و بچه‌ها باید به تحصیلات تا آخرین حد ممکن ادامه دهند؛ اما چرا و با کدام منطق؟ چندان روشن نیست.

در بحث از والدین و مسائل تحصیلی فرزندان نیز، استفاده از رویکرد مبتنی بر آسیب‌شناسی فرهنگی، اشتباهات رایج در نگرش‌ها و رفتارهای والدین را نمایان خواهد ساخت. مطالب این بخش، به شما کمک خواهد کرد که علاوه بر بازبینی و ارزیابی رفتارهای تان در امور تحصیلی فرزندان، در مورد ادامه یا اصلاح این روند، تصمیم بگیرید. مطالعه این بخش از کتاب برای مدیران، معلمان، مربیان و به‌طور کلی، دست‌اندرکاران مسائل تربیتی نیز مفید خواهد بود.

امیدوارم این مسیر، زمینه‌های تأمل و تعمق در مسائل آموزش و پرورش را فراهم آورد، چرا که خطاهای انگیزشی ما دامنه گسترده‌ای داشته و فرهنگ را تحت تأثیر قرار می‌دهد. وقتی در فرهنگ ما و در خانواده‌ها و مدارس، استفاده از روش‌های انگیزشی بیرونی رواج دارد، نباید انتظار داشت که کودکان و نوجوانان و جوانان در مسائل تحصیلی، با اکتفا به فُس و مَتکی به خود باریابند. بخش‌های پنجم با عنوان «خانواده ایرانی: دانش تربیتی نوین» و ششم با عنوان «خانواده ایرانی و چالش‌های پیش‌رو» را در جلد دوم بخوانید.

از اساتید و دوستانی که با بیان دیدگاه‌های شان حمایت کرده‌اند، تقدیر و تشکر می‌کنم. آن‌چه در این کتاب آمده است، حاصل تلاش‌های من از زندگی در کنار مردم است، پس باید مراتب سپاس خود از خیلی‌ها را اعلام کنم که فکر نمی‌کنم در این مختصر مقدور باشد. با این همه، لازم می‌دانم به ادب و احترام خود را به چند نفر اعلام کنم: زنده‌یاد دکتر علی‌اکبر شعاری‌نژاد، که از او یاد گرفتم حساس، فعال و خلاق باشم؛ دوستان و همراهان همیشگی‌ام، دکتر مرتضی مجدفرو دکتر لیلا سلیقه‌دار که افتخار داشته‌ام در کتاب‌های زیادی، اسم من هم در کنار نام آنان بیاید.

ضمن استقبال از دریافت دیدگاه‌های متخصصان و صاحب‌نظران حوزه‌های

گوناگون علوم انسانی، به ویژه علوم تربیتی، یادآوری این نکته را لازم می‌دانم که مطالب این مجموعه می‌تواند آغازگر نگاهی جدید و متفاوت به مسائل خانواده ایرانی باشد و باز توصیه می‌کنم هر دو جلد کتاب را بخوانید.

ابراهیم اصلانی

www.ketab.ir